

Goedgunstig geleen deur „Hoofstad”.

en het aan die Greykollege gestudeer vir en later gepraktiseer as prokureur. Hy is in 1960 oorlede.

Hy dra die springbokkleure op die tweede oorsese toer teen Brittanje in 1912/13. Die destyde 22 jarige Vrystaatse vleuel het op die toer sy spore verdien. Die 3de toets (op 14 Desember 1912 te Cardiff teen Wallis) “was a triumph for Boet McHardy, whose defence saved the springboks on two occasions when it looked all over.”²¹

“It was certainly Boet’s game, for his defence was superb. . . . He had scored 20 in 1912.”²²

“Boet McHardy het daardie dag (teen Ierland), nes Jan Stegmann, ’n rekord daargestel toe hy sy drie drieë in een toets druk. Dis eers geëwenaar in 1955 toe Tom van Vollenhoven dit teen die Britte in die tweede toets doen.”²³

BRONNE:

- (1) CRAVEN, Danie: *Springboks Down the Years*.
- (2) CRAVEN, D. H.: *Springbokannale (Rugby) 1889-1964*.
- (3) CRAVEN, Dr. D.: *Oubaas Mark: Die 1912-Springbokke*.

MILLAR, William Alexander (Billy) is in 1883 te Bedford, K.P. gebore waar hy vroeëre opvoeding ontvang het. Hy het in Kaapstad aan die South African College gestudeer.

Hy was in die Departement van Aksyns werksaam voordat hy in 1921 in diens van die K.W.V. getree het. Hy het in verskeie takke van die K.W.V. te Robertson, Stellenbosch en Paarl gedien en was Algemene Bestuurder van 1923 tot die einde van 1942 toe hy met pensioen afgetree het.

Daarna leef hy stil aan sy woning „Picardie” in Zuider Paarl tot aan sy dood op Vrydag 18 Maart 1949 op 66 jarige leeftyd.

Een van die vate met inhoud van 4,800 gelling — toentertyd die grootste vate by die K.W.V. — is “Big Bill” na hom vernoem, terwyl ’n vat van 2,000 gelling “Mrs. Bill” geheet het — na sy eggenote wat ongeveer 6 maande voor hom oorlede is.

Hy het hom in erns vir die eerste keer aan sport gewy toe hy reeds 17 jaar oud was, net met die doel om ’n arm wat ernstig gedurende die Anglo-Boere-oorlog gewond was, te laat herstel. Hy was feitlik ’n invalide, maar het deur oefening, stap en boks sy gesondheid dermate herwin dat hy in 1903 reeds lid van Tuine se 1ste rugbyspan was. In 1906/7 is hy lid van Paul Roos se toerspan in Brittanje, in 1910 is hy weer springbok teen die Britte alhier — voer op twee toetswedstryde die springbokke aan as kaptein: nl. op 27 Augustus en 3 September 1910, onderskeidelik te Port Elizabeth en op Nuweland, en in 1912/13 neem hy sy springbokke oorsee na Brittanje.

As rugbyspringbok is hy bestempel as “the most virile personality that ever donned a Springbok jersey”, en verder is van hom geskryf: “‘Billy’ Miller is nie meer nie, maar komende geslagte sal nog met eerbied praat

van die sportprestasies van hierdie groot man, terwyl ons in die wynbedryf altyd die nagedagtenis van 'Oom Billy' sal vereer."

BRONNE:

Die Wynboer, April 1949.

CRAVEN, D. H.: *Sprinkokannale (Rugby)* 1889-1964.

CRAVEN, Danie: *Springboks Down the Years*.

PAUL ROOS: Paulus Johannes Roos is op 30 Oktober 1880 op die plaas Rus-en-Vrede, Helderberg, distrik Stellenbosch gebore. Hy was die oudste seun van mnr. Tielman Roos uit 'n gesin van 5 seuns en 3 dogters. Hoewel die seuns almal redelike hoogtes in die rugbyspel bereik het, vind ons die oudste, Paul, baie gou in die senior spanne waarheen sy buitengewone entoesiasme hom gevoer het.

Paul ontvang sy eerste skoolonderrig in 'n plaasskool in Helderberg, tussen Stellenbosch en Somerset-Wes by mej. Isie Krige (later mev. J. C. Smuts), van wie hy met die grootste lof gepraat het. Daarna is hy vir 2 jaar lang in die leer by mnr. N. J. Stucki in die Bloulei en lê daar die "School Elementary" — en die "School Higher" — eksamen af. Aan die Hoërskool vir Seuns te Stellenbosch maak hy in 1900 Matriek onder dr. Koos Marais. Na drie jaar studie aan die Victoriakollege (tans die Universiteit van Stellenbosch) verwerf hy die graad B.A. Ná voltooiing van sy kollegekursus, gaan Paul vir 6 maande lank op Rustenburg skoolhou, waar hy van rugby afgesny was. Gedurende die rugbyseisoen het hy egter elke Saterdag die wapad na Pretoria (65 myl met volop turf) per trapfiets afgeleë om daar te gaan speel vir die Harlekyne-klub waarby hy aangesluit het. Omdat hy gewetensbesware had om op Sondag terug te ry, het hy Saterdagagaande na afloop van die wedstryde die lang rit teruggefiets.

Na afloop van dié ses maande in Transvaal, is hy terug as assistent aan die Hoërskool vir Seuns op Stellenbosch en terug in sy rugbyparadys.

Hy word kaptein van die Stellenbosse span, verwerf die Groen en Goud in 1903, en bereik die hoogste onderskeiding op die rugbysportgebied toe hy in 1906 ons eerste Springbokspan na Brittanje aanvoer as kaptein. Op hierdie toer is op Paul se voorstel die naam "Springbok" vir ons internasionale spelers gebore toe hy dit as naam aan die hand gedoen het aan 'n koerantman wat verneem het met watter naam die span genoem sou word. Op hierdie toer was dit dat een van die Britse voorspelers in 'n losskrum vir Paul met die vuis op die wang geslaan het. In plaas van terug te slaan, draai hy sy gesig en sê: "Would you mind striking the other cheek?"

In 1932 lei hy die Junior Springbokspan as bestuurder na Argentinië. As verteenwoordiger van die S.A. Rugbyraad is hy verskeie kere oorsee gestuur om die rugbybelange van Suid-Afrika te behartig en hy dien die Raad as onderpresident tot aan sy dood in 1948.

"Wat ons altyd moet onthou is dat sekere spelers die tradisie van S.A.

voetbal 'n geweldige stoot vooruit gegee het. 'n Mens wonder of dit ooit dieselfde sou gewees het as dit nie was vir sulke name soos Paul Roos, Japie Krige, Bob Loubser en andere nie; spelers wat toeskouers gelok het en wat die spel deur hulle spel propageer het. Dis dit wat Oubaas Mark besef het en sy besluite laat neem het.

As sy regterhand dwarsdeur sy hele lewe het hy Paul Roos gehad. Paul en hy het so baie in gemeen gehad; hulle is op Blouville en Stellenbosch opgelei en toe Oubaas Mark nie-spelende kaptein van die klub was, wa. Paul die kaptein op die veld.”¹

Aan die Hoërseuns, Stellenbosch, het Paul aangebly tot aan die begin van 1908 toe hy 'n paar jaar as hoër van die Hoër Seunskool op Worcester aangestel is. In 1910 word hy hoof van sy ou skool op Stellenbosch wat later na hom vernoem is (die Paul Roos-gimnasium). Hier werk hy totdat hy in 1940 met pensioen afgetree het.

Na sy aftrede as skoolhoof was hy 'n tydlang waarnemende inspekteur van skole en daarna tot die einde van Maart 1948 in diens van die Onderwysdepartement as voorligter in geslagsonderrig.

Die betrekking lê hy neer en stel hom kandidaat vir die Volksraad vir Stellenbosch. Op 26 Mei 1948 word hy dan met 'n baie groot meerderheid gekies. Hy woon daardie sitting by wat in Julie ten einde loop.

Oor hierdie kort tydvak in Paul Roos se lewe het die Staatpresident, mnr. Swart, die volgende geskryf onder die opskrif “Mnr. Springbok L. V.”: “En toe kom oom Paul Roos laggend en opgeruimd met 'n vriendelike woord en groet vir elkeen, die Raadsaal binnegestap. . . . Hy was onderwyser, verdiep in die onderwyswêreld en besield met die opvoeding van ons jeug. Nooit het hy aktief aan die politiek meegedoen nie en nog minder het hy ooit gedroom om parlamentslid te word. Hierdie onderskeiding is onverwags op hom neergestort nadat hy as hoof van die Paul Roos Gimnasium in Stellenbosch afgetree het.” Hy was nooit tuis in die Volksraad nie . . . en dit het keer-op-keer gebeur dat hy tydens een van sy toesprake deur die Speaker tot orde geroep en gevra is om hom “by die onderwerp onder bespreking te bepaal.” Gereeld het dan die klomp kwajongens aan albei kant van die Raad hom onder gelag toegeroep “Onkant, oom Paul”.²

Benewens mnr. Paul Roos se diens as Volksraadslid het hy, ná sy aftrede as onderwyser, die samelewing ook gedien as lid van die Stads-, Skool-en Kerkrad.

Uit sy huwelik in 1908 met 'n nooie Susie Kuhn, is daar 2 seuns en 2 dogters gebore.

Op Woensdagoggend, 22 September 1948, het Paul Roos aan 'n hartaanval beswyk.

BRONNE:

- (1) CRAVEN, dr. D.: *Oubaas Mark*.
- (2) *Rugby in Suid-Afrika* uitgegee deur Johnston en Neville ten behoeve van die S.A. Rugbyraad.

VERDER:

- (a) *Die Unie*, 1 Januarie 1949: Paul Roos-uitgawe.
- (b) Mededelings deur mnr. Gideon Roos, Posbus 9292, Johannesburg.

SCHOLTZ, H. H. ("Tokkie"), het in 1921 op 29 jarige leeftyd die springbokkleure gedra op die oorsese toer in Nieu-Seeland. Hy was een van die Maties in daardie span. Oor hom skryf Craven¹⁾ ". . . Tokkie Scholtz should have been in the 1912 team, but he knocked on. . . ." Terloops, hierdie insident wat Tokkie sy kleure gekos het, was oorsaak dat Oubaas Mark dikwels gesê het: 'If you want to make the team, don't be there to take a pass.'

Mnr. Hugo (Tokkie) Scholtz is op 8 April 1959 in die ouderdom van 67 jaar in die Stellenbosse Hospitaal oorlede.

Hy is in 1944 tot direkteur van K.W.V. vir die Stellenbosch-afdeling gekies en dit sedertdien onafgebroke verteenwoordig. Hy was 'n welbekende wynboer.

Baie jare het hy in die komitee van die W.P.-rugby-unie gedien en later het hy lewenslid daarvan geword. Hy was onder meer ook president van die Van der Stel-rugbyklub, lid van die Stellenbosse Afdelingsraad, direkteur van die S.A.W.F.A., die Helderbergse Ko-operatiewe Wynkelder, die Stellenbosse Distriksbank en die W.P. tabakkorporasie.

Hy word oorleef deur sy eggenote en drie kinders.

BRONNE:

- (1) CRAVEN, Dr. D.: *Oubaas Mark*, 1959.

VERDER:

CRAVEN, D. H.: *Springbok-annale (Rugby)* 1889-1964.

PARKER, A. C.: *Giants of South African Rugby*.

Die Wynboer, Mei 1959.

STRAUSS, S. S. F., het vir Griekwas rugby en ook krieket gespeel en op die 1921-springboktoer na Nieu-Seeland (op 28 jarige leeftyd) die Springbokkleure gedra.

Oor hom as mens en militêre figuur dank ek die volgende gegewens aan die Krygshistoriese Afdeling van die S.A. Weermag:

"Sarel Stephanus Francois Strauss.

Gebore: 24 November 1891.

Deelgeneem aan Anglo-Boere-Oorlog van 1899-1902. Burger van S.A. Republiek.

Gevangene geneem tydens oorlog. Weer ontslaan. Deelgeneem aan Wêreld Oorlog I — rang van Stafsersant.

Deelgeneem aan operasies in Oos-Afrika 1917-1918.

Bevorder tot 2de Luitenant — 1 Mei 1923.

Gestasioneer te Port Elizabeth, Militêre Distrik No. 2. Bevorder tot Luitenant 1 Januarie 1924. Na Robertshoogte te Pretoria 7 Februarie 1924.

Verplaas na Potchefstroom as Administratiewe Offisier, Militêre Distrik No. 7. Verplasing: 2 Julie 1924.

Tree uit mag: 1924.

Weer terug as Luitenant in Burgermag 12 September 1933, te Robertshoogte.

Toegevoeg tot Spesiale Diensbataljon. Toe verplaas na Bloemfontein 25 Januarie 1934. Word lid van Staandemag 1 Junie 1934. Bevorder tot Kaptein 1 Desember 1937. Toe verplaas na Pretoria, 12 Januarie 1940.

Toegevoeg tot Kwartiermeestergeneraal se Afdeling. Toe bevorder tot Tydelike Majoor, 1 Augustus 1942. Later bevorder tot Majoor, datum onbekend.

Oorlede: 6 Maart 1946.

Getroud: 18 Junie 1942, met Mary May Harris. 1 dogter uit huwelik gebore: Molley Yvonne, gebore 10 Maart 1925.

Medaljes ontvang: 1899-1902-Medalje. German East Africa Campaign, British War Medal, Victory Medal.”

OSLER, Benjamin Louwrens (Bennie) is op 23 November 1901 te Aliwal-Noord gebore waar sy vader toe 'n gewilde prokureur was.

Hy geniet sy skoolopleiding in die Western Province Preparatory School en Rondebosch Boys' High School en vir die laaste twee jaar te Grahamstad (Kingswood College). In 1920 is hy ingeskryf as student in die regte aan die Universiteit van Kaapstad. In die jare 1922-31 maak hy vinnig opgang as U.K. se rugbyvoetbalheld.

Bennie Osler het sy lang en glorieryke loopbaan as springbok gedurende die Britse toer in 1924 begin en dadelik sy skopvermoë geopenbaar deur op die 1ste toetswedstryd (op 16 Augustus te Durban) 'n skepdoel en 2 strafskoppe deur die pale te stuur. “The first test we won by a dropped goal by Bennie Osler, who is rapidly becoming a dropped goal merchant.”¹

Tydens die All Blacks se toer deur S.A. in 1928 wen ons die eerste toets (17—0) “This match will go down as Bennie Osler's Test — he scored 14 points, all with his boot.”²

Bennie het die springbokspan in 1931/32 na Brittanje en Frankryk aangevoer en hy was weer eens kaptein toe die Wallabies in 1933 Suid-

Afrika die eerste keer besoek het. In dié toer “Bennie promised not to kick in the 2nd test (op 22 Julie 1933, Kingsmead, Durban), and we got the biggest hiding in our history: 21 : 0.”¹

Bennie het sy rugbyloopbaan afgesluit met die wedstryd tussen dr. Alec Ross se Wallabies (1933) en die stedelike en plattelandse span in Kaapstad. “Tans (1956) woon hy, sy eggenote, enigste seun en moeder op ’n mooi plaas by Brackenfell net buite die noordelike voorstede van Kaapstad. . . . Hoewel Bennie nou ’n boer is, is hy ’n gekwalifiseerde prokureur. . . . “Ek het my daarvoor bekwaam net om aan my vader se wens te voldoen,” verklaar hy.

Ook in die hofsaal was Osler ’n gevaarlike teenstander. Op ’n keer antwoord hy sy teenparty in die Kaapse Siviele Hof wat aan hom gesê het: ‘Kyk hier, my geleerde vriend, hier kan jy nie maak wat jy wil soos op die rugbyveld nie’ — “nee, maar ek het reeds verskeie drieë in hierdie saak gedruk en ek dink ek het hulle almal verwyf. Om die waarheid te sê, ek wag nou net om te hoor dat my span die wedstryd gewen het!”²

Bennie is getroud met ’n nooiie Gladys Hobson en het ’n seun en ’n dogter, laasgenoemde getroud met die seun van mnr. J. Vosloo van Barkley-Oos—een van sy sentermaats in die dae toe hy die held van U.K. was.

„Vandag is losskakel Bennie Osler die plaasboer B. L. Osler en daar is min tyd vir aktiewe deelname aan die sport wat hom beroemd gemaak het. Sy naam en faam groei egter steeds — en dit is die maatstaf van sy grootheid”.²

BRONNE:

(1) CRAVEN, Danie: *Springboks Down the Years*.

(2) “*Rugby se Grootste Taktikus*” in *Mense*, Februarie 1956.

OOK:

CRAVEN, D. H.: *Springbok-annale (Rugby)* 1889-1964.

—G. J. VAN ECK.

DIE KRUGER- EN DIE LOUIS BOTHA-SKILD

IN my artikel oor die Kultuuraktiwiteite van die Pretoriase Jeug tussen 1883 en 1913 (“Pretoriana” No. 53, April 1967), word gemeld van die skilde wat destyds by die Unie-sangwedstryde van die P.C.J.V. vir gewyde koorsang uitgeloof is. Aangesien die twee skilde, naamlik, die Krugerskild en die Bothaskild, tans onderskeidelik in die Krugerhuismuseum en die Ou Transvaalse Museum berus, is dit miskien nuttig om die “geskiedenis” van die skilde hier korteliks te herhaal soos vervat in die oorhandigingstoepsprake van skrywer deses op Woensdagaand, 25 Augustus 1954. Op ’n byeenkoms van die Pretoriase Afrikaanse Kultuurraad is die skilde aan

Foto: P. J. Joubert

G. J. van Eck en Barry Murray (tans ds. R. B. Murray van Villieria), by die Kruger- en die Botha-skilde wat hulle op 'n Redenaarsaad van die P.A.K. op 7-4-41 in die Suzanna-saal gewen het.

mev. Kotie-Roodt Coetzee oorhandig wat dit namens die Transvaalse Museum in ontvangs geneem het:—

“Die twee skilde wat ek vanaand hier aan die verteenwoordiger van die Transvaalse Museum oorhandig, is die Kruger- en die Bothaskilde wat 'n veelbewoë tydperk in die kultuurgeskiedenis van die Afrikaner deurgemaak het.

Die geskiedenis van die skilde is ten nouste verbonde met twee jeugverenigings wat sedert die vorige eeu tot ongeveer nege jaar gelede in Pretoria die voortou op kultuurgebied geneem het. Die eerste was “De Christelike Jongelings-Vereeniging te Pretoria” wat op 20 April 1883 deur wyle ds. (later dr.) H. S. Bosman alhier gestig is. (Vir sover ek kon vasstel was dit die eerste C. J. V. wat in **Transvaal** gestig is — in Suid-Afrika

is die eerste C.J.V. in 1874 deur wyle prof. N. J. Hofmeyr te Stellenbosch gestig.)

Van hierdie C.J.V. wat ds. Bosman begin het, is daar so te sê geen spore oor nie, behalwe 'n Reglement waarvan genoemde ds. Bosman se dogters, tans te Hatfield woonagtig, 'n eksemplaar besit. Na die Tweede Vryheidsoorlog ontstaan daar egter weer op 15 Novembbber 1904 die "Pretoria Christelike Jongelieden Vereniging" met ds. W. P. Steenkamp as voorsitter. Tussen die jare 1904 tot 1914 gaan die P.C.J.V. met sy gereelde byeenkomste elke veertien dae in die Suzannasaal voort.

Die geskiedenis van die skilde neem in die jaar 1911 'n aanvang toe die Krugerskild deur die familie Kruger-Eloff en die Bothaskild deur die destydse eerste minister, genl. Louis Botha self aan die P.C.J.V. geskenk is om as pryse uitgelooft te word vir beste gewyde sang onderskeidelik deur 'n gemengde koor en 'n mannekoor. Die P.C.J.V. het naamlik in daardie jaar (1911) begin met sy reëlings in verband met die jaarlikse Unie-Sangwedstryde waarvan die eerste op Vrydagaand, 23 Februarie 1912 in die geskiedkundige Operagebou gehou is. By hierdie geleentheid is die Krugerskild verower deur die kerkkoor wat onder leiding van A. C. Willmot gestaan het, welke koor die skild vir 'n tweede maal op 7 November 1913 verower het. Die Bothaskild is blykbaar op die eerste wedstryd nie uitgelooft nie en op die tweede vermoedelik aan die destydse Hollandse Mannekoor toegeken.

Die P.C.J.V. wat sedert 1908 president Kruger se geboortedag jaarliks herdenk het, hou weer 'n "Krugers Avond" op 10 Oktober 1914 in die Operagebou waar genl. Beyers as spreker sou optree oor die lewe en werk van Kruger. Wat daardie aand gebeur het, behoort tans tot die geskiedenis wat in noue verband staan met die bewoë jare van 1914-1918 en die Rebelle. Op die betrokke aand is die P.C.J.V. 'n nekslag toegedien wat hy eers teen 1920 sou te bowe kom, en na 1914 is die sangwedstryde nie weer gehou nie, en het die skilde ook van die toneel verdwyn.

Die P.C.J.V. het na 1920 weer herleef en aangehou tot op 4 Mei 1931 toe sy naam tot "Jong-Pretoria Afrikaanse Kultuur Vereniging" verander is. Op 17 Mei 1933 het die naam die "Pretoriase Afrikaanse Kultuurvereniging" ontstaan. In 1936 is die twee skilde êrens op 'n winkelsolder onder die rommel van jare opgediepen en vanaf 1937 is hulle jaarliks aan die twee beste redenaars uit die P.A.K. se geleedere toegeken — die Krugerskild as eerste

en die Bothaskild as tweede prys. In 1945 is die skilde vir die laaste keer toegeken. In die daaropvolgende jare het die P.A.K. hom nie meer aan openbare byeenkomste gewy nie, en het ek die skilde in bewaring geneem en onder die sorg van my eggenote geplaas wat hulle getrou skoon gehou en vertroetel het. Dis met 'n gevoel van weemoed in die hart dat ons van hulle afskeid neem, maar ook met vreugde omdat hulle nou as brokke kultuurgeskiedenis 'n tuiste in die Museum van Pretoria sal vind."

(In *Die Vaderland* van 26 en *Die Transvaler* van 27 Augustus 1954 verskyn verslae, benewens foto's, van voornoemde oorhandiging.)

G. J. VAN ECK.

INTERESSANTE GEGEWENS OOR DIE RISSIK-GESLAG

ONLANGS het ons, danksy die welwillendheid van die administrateur van die „Historische Vereniging Woerden en Omgeving”, Lindenlaan 72, Woerden, Nederland, in besit gekom van 'n eksemplaar van nr. 5 van die „Stichts-Hollandse Bijdragen” met as titel „Langs de Linschoten. Grepen uit de historische ontwikkeling van dorp en rivier. “In hierdie publikasie het W.G.F.C. Rissink die bydrae „Van Linschoten naar de Transvaal” (pp. 34-39) gepubliseer, waarin besonderhede vermeld is oor die stamvader van die Suid-Afrikaanse Rissiks, die medikus G. H. Rissik, gebore in 1824, van 1847-1868 praktiserende geneesheer in die dorpie Linschoten, daarna in die stad Utrecht (Nederland). Tydens sy verblyf in Nederland—dr. Rissik, sy gade en kinders, met uitsondering van die derde seun, het in Mei 1876 op Pretoria aangekom—het hy o.m. die Nederlandse bewerking van J. G. Wood se tweedelige werk onder die titel „De Onbeschaafde Volkeren der Aarde” besorg.

In 1876 het dr. Rissik as plaaslike geneesheer en lyfarts van Staat-president T. F. Burgers op Pretoria begin optree. Hy is op 57jarige leeftyd in die Transvaalse hoofstad oorlede, en was die vader van Frederik H., Cornelis R., Gerard en Johann F. B. Rissik. Laasgenoemde was 'n tydlank administrateur van die provinsie Transvaal (1910-1917), nadat hy tydens die Botha-bewind van 1907 tot eersgenoemde jaar as Minister van Lande en Naturellesake van Transvaal opgetree het. By die artikel is 'n tekening van G. H. Rissik (na 'n foto, deur F. D. Oerder), 'n afbeelding van Pretoria omstreeks 1885, 'n groepportret van die genoemde Rissik-broers en dr. Rissik se woning op „Linschoten”. Terwyl dr. Rissik die naam van die dorpie Linschoten aan sy huis op Pretoria verbind het, is dit interessant om uit die artikel te verneem dat die verboude dokterswoning waarin hy gepraktiseer het, vandag nog op die dorpie bestaan. Die dorpie Linschoten lê in die driehoek Woerden, Montfoort, Oudewater, prov. Zuid-Holland.

—JAN PLOEGER.

THE ORIGINAL BOUNDARIES OF PRETORIA

(The following letter by Mr. C. J. Beanes, in reply to an article in our issue of December 1967 was received by us some time ago. We apologise for the delay in publishing it.)

DEAR SIR, — In the issue of December last appeared an article entitled
LYS VAN BESIENSWAARDIGHEDE IN PRETORIA.

A few inaccuracies would appear to me to have been published:

The western boundary of Pretoria is Park Avenue, not Potgieter Street.

When the church was erected in 1853 the site was selected by M. W. Pretorius. Two years later, when the laying out of Pretoria was agreed upon by the Volksraad, M. W. Pretorius instructed Andries du Toit (who was responsible for the layout) that the church was to be in the centre of the town. There is therefore on the west Bosman (formerly Koch), Schubart and Potgieter Streets and Park Avenue. On the east we have Andries, Van der Walt, Prinsloo and the western side of Du Toit Street. It will thus be seen that the distance was equal east and west of the Church. To the south of the square there was a much larger piece of land than on the north, so that the church was not in the middle between the north and south streets.

To get to the old cemetery one has to go down Church Street and not Church Street West.

Church Street and all the other west-to-east streets commence at Park Avenue, whereas Church Street West goes west from that same point. This is always causing trouble. Would it not be better to call Church Street West, West Church Street?

In Jeppe's Directory and Almanac published in 1879 he remarked that no houses were numbered in Pretoria and he stated therefore in the Directory that the west/east streets would be divided as follows: all streets west of Paul Kruger Street would be shown as being in west, such as Church Street West and Schoeman Street West, while those east of Paul Kruger Street would be shown as Church Street East and Schoeman Street East and so on. North/south streets would be shown as north as far as

Church Street, and going south from Church Street they would be shown as . . . Street South, following the name. This system prevailed until the first delivery by postmen was made in November 1902 when the Post Office got the authorities running the town to number the houses.

Streets south of Church Street are much longer than streets north of Church Street. This occurred because the church was not placed in the middle of the stretch.

With regard to the National Bank, no part of the Mint Building could ever be seen from Church Square. The Mint Building was always at the back where the Post Office annexe is today. The only part of the old Mint still surviving is used today as a parcels sorting office.

The building between the National Bank and the Bank of Africa is not mentioned, yet this building was the first home of the town council when it came into existence on January 1, 1904. It remained so until the Town Hall in Pretorius Street was brought into use in 1905 and 1906.

The proper name of the building you refer to as Cuthbert's Building is Tudor Buildings.

Paragraph 34: It was Captain Struben's son who opened the first school. Captain Struben was the State Secretary and he was instrumental in getting the Lydenburg Republic to join the Zuid-Afrikaansche Republiek.

Paragraph 42: The school opposite the Market Square in Prinsloo Street was formerly on the first site of the Oosteind School. The building is still there, divided into four shops.

Paragraph 46: C. van Boeschoten is unknown to me, but Sir J. G. van Boeschoten (Mayor of Pretoria several times) was at 181 Joubert Street, which property has been absorbed by the Teachers' Training College.

Paragraph 52: Mr. Middelberg's house was in Market Street at the corner of Maré Street. It was his private residence. The headquarters of the Railway Company ZASM was north of what is called ZASM House on the corner of Minnaar Street. It is still occupied today by the System Manager of the Railways.

Yours faithfully,

C. J. BEANES.